

เรือนไทยมุสลิมจังหวัดปัตตานี

เขต รัตนจรณะ เรียบเรียง

ออกอากาศเสาร์ที่ ๒๘ ธันวาคม ๒๕๒๗

ผาสข วิไลลักษณ์ อานออกอากาศ

จากข้อมูลในการสำรวจ พอดีสรุปลักษณะเฉพาะของเรือนไทยมุสลิม ในจังหวัดปัตตานีได้ดังนี้

๑. บริเวณบ้าน ทั่วไปจะเป็นลานดิน ไม่มีการสร้างรั้วกันอาณาเขตของบ้านอย่างหนาแน่นถาวร หมู่บ้านที่ปลูกสร้างเป็นกระจุก (Cluster Village) เรือนแต่ละหลังจะปลูกสร้างชิดกันเว้นไว้เฉพาะทางเดินแคบ ๆ ระหว่างบ้าน สำหรับเรือนที่ตั้งอยู่ใกล้เส้นทางคมนาคมทางบก ถ้าสร้างรั้วจะสร้างแบบง่าย ๆ ใช้ไม้กลมขนาดเล็กตีโปรงเตี้ย ๆ เฉพาะค้ำหน้า หรือจะใช้เสาคอนกรีตสำเร็จรูปร้อยลวดหนามกั้นบริเวณบ้าน เรือนที่ปลูกหลังเดี่ยว ๆ ภายในบริเวณบ้าน จะใช้พื้นที่ค้ำหน้าเป็นทางเดินขึ้นเรือนบักเสาแขวนกรงนกเขาชวาค้ำข้างของเรือนจะเว้นพื้นที่เพื่อการเพาะปลูกสร้างยุงข้าว และกรงเลี้ยงนกเขาชวา ค้ำหลังของเรือนจะขุดบ่อน้ำ ที่อาบน้ำ และส้วม

หมู่บ้านชาวประมงจะใช้ลานบ้านเป็นที่ตากแห้งปลา ปลาหมึก ตากแหวน และที่จอกเรือ หมู่บ้านที่มีอาชีพต่อเรือจะใช้เนื้อที่ภายในบริเวณบ้านเป็นอู่ต่อเรือ โดยการสร้างเพิงโล่ง ๆ มุงหลังคาด้วยจาก ใบมะพร้าว หรือสังกะสี ส่วนหมู่บ้านกสิกรรม จะใช้บริเวณบ้านเป็นที่เพาะปลูก - ไร่เลี้ยงสัตว์และโรงรีย่างพารา

๒. รูปแบบของเรือน ซึ่งเกี่ยวข้องกับอาชีพ และฐานะเจ้าของบ้านจะแบ่งออกเป็น เรือนชาวกสิกรรม ชาวประมง เรือนค้าขาย และเรือนคหบดี เรือนเหล่านี้จะมีความแตกต่างกัน ทั้งรูปแบบและการใช้สอยเฉพาะตัว

เรือนชาวกสิกรรม จะปลูกสร้างด้วยวัสดุที่หาง่ายในท้องถิ่น หลังคาของเรือนจะเป็นทรงจั่วไม่มีการตกแต่งหน้าจั่วใด ๆ ทั้งสิ้น วัสดุมุงหลังคาส่วนใหญ่ใช้จาก ฝาผนังเรือนใช้ไม้ไผ่ซัดตะ ใต้ถุนเรือนยกสูงจากพื้นดินจะใช้พื้นที่ใต้ถุนเรือนเพื่อ การเลี้ยงสัตว์ เช่น วัว ควาย ไก่ และแกะ มีบันไดขึ้นเรือนทางเดียว ยุงข้าวใช้วัสดุเป็นเดียวกับเรือนพักอาศัย

เรือนชาวประมง มีการปลูกสร้างเรือนทั้งบนพื้นดินและในน้ำหลังคาทรงจั่ว ทรงมะลิลา และทรงบันหย้า มีการตกแต่งจั่วบ้างแต่ไม่ทั่วไป วัสดุบุผนังส่วนใหญ่ใช้กระเบื้องดินเผา จาก และสังกะสี ถ้าเป็นเรือนที่ปลูกบนพื้นดิน ใต้ถุนเรือนจะยกสูง ส่วนเรือนที่ปลูกในน้ำใต้ถุนเรือนจะไม่สูงมากนักใช้ใต้ถุนเรือนเป็นที่จอดเรือ ทางเดินเข้าเรือนจะเป็นสะพานไม้แคบ ๆ ที่เชื่อมจากพื้นดิน

เรือนค้าขาย ลักษณะของเรือนเป็นแบบชั้นเดียว และสองชั้น ชั้นล่างใช้สำหรับค้าขาย ชั้นบนเป็นที่พักอาศัย สร้างติดพื้นดินไม่มีใต้ถุน หลังคาทรงบันหย้า ทรงจั่ว และทรงมะลิลา มักจะหันด้านเฉียงลาดของหลังลงทางด้านหน้าติดถนนและด้านหลังของร้านค้า หันหน้าจั่วออกด้านข้าง วัสดุบุผนังส่วนใหญ่บุด้วยกระเบื้องดินเผา และสังกะสี บางแห่งมีการตกแต่งสันหลังคาด้วยเสาขนาดเล็กและลายฉลุโปร่ง ประตูหน้าร้านใช้ไม้กระดานทำแบบพานเพียงม พับเก็บไว้ริมห้องทั้งสองข้าง ฝาผนังใช้ไม้กระดานเป็นแผ่นสี่ซ้นทับเป็นเกล็ด

เรือนคหบดี เป็นเรือนที่มีขนาดใหญ่ หลังคาทรงจั่ว และมะลิลาตั้งแต่ ๒ หลังคาขึ้นไป วัสดุบุผนังใช้กระเบื้องดินเผา ลักษณะเฉพาะคือ มีการตกแต่งลวดลายมากมายทั่วไป เช่น สันหลังคาหน้าจั่ว ผนังของเรือนใช้ไม้กระดานสี่ซ้นทับเป็นเกล็ด ในเรือนที่มีอายุเก่าแก่ ผนังเรือนจะใช้ไม้กระดานแผ่นใหญ่เป็นลูกฟัก มีลายฉลุแกะสลักที่ช่องแสง และช่องระบายอากาศ ประตูทางเข้าบ้านและประตูชั้นเรือนจะมีซุ้มประตูคาน้ำหน้าของเรือนจะมีเฉลียงนั่งพักผ่อน ด้านหลังของเรือนเป็นเรือนครัว บ่อน้ำ และส้วมไว้ในตัวเรือน ใต้ถุนของเรือนไม่สูงมากนักไม่ใช้พื้นที่ใต้ถุนเลี้ยงสัตว์ หรือเก็บของใด ๆ ทั้งสิ้น

๓. วิธีการก่อสร้าง การก่อสร้างเรือนจะใช้ช่างฝีมือในท้องถิ่นที่มีประสบการณ์ในการสร้างเรือน เมื่อช่างได้กำหนดขนาดของเรือนแล้วจะทำการปรับพื้นที่ที่จะก่อสร้าง และวางฐานของเสาเรือนซึ่งเป็นคอนกรีตสำเร็จรูปบนพื้นดิน แล้วแต่โครงสร้างส่วนบน

การสร้างเรือนซึ่งเป็นเอกลักษณ์เฉพาะของชาวไทยมุสลิม คือ การโยกย้ายเรือนทั้งหลังจากที่ก่อสร้างในที่ใหม่ ก่อนจะทำการโยกย้ายเรือนได้หรือกระเบื้องหลังคา ประตูหน้าต่างออกเหลือแต่โครงสร้าง ใช้ไม้ตอกยึดเสาเรือนให้แข็งแรง แล้วเกณฑ์คนแบกหามขึ้นพร้อม ๆ กัน ออกเดินทางไปยังที่จะก่อสร้างเรือนใหม่ เมื่อไปถึงที่หมายก็ยกโครงสร้างของ

เรือนลงวางบนฐานเสาคอนกรีตสำเร็จรูปที่เตรียมไว้แล้ว จากนั้นก็จะมุงหลังคา ปูพื้น กัน
ฝ้าผนัง ติดตั้งประตูหน้าต่าง จนเสร็จ

อีกลักษณะคือ การนำบางส่วน of เรือนหลังเก่ามาต่อเติมสร้างเรือนหลังใหม่ เช่น
การรื้อฝ้าผนังของเรือนหลังเก่า โดยการยกมาทังฝ้าผนังแบกหามาต่อเติมกับโครงสร้างของ
เรือนที่ปลูกสร้างใหม่

๔. คุณค่าทางสถาปัตยกรรม เรือนไทยมุสลิมจังหวัดปัตตานี มีคุณค่าเป็นเอก-
ลักษณะเฉพาะตัวเรือนที่เก่าแก่บางหลังได้รับอิทธิพลมาจากเรือนไทยภาคกลาง เช่น การวางผัง
เรือนและรูปฝ้าผนังเรือนคุณค่าทางสถาปัตยกรรม พบในส่วนที่เป็นองค์ประกอบของเรือนแต่
ละแห่ง เช่น เรือนแถบหมู่บ้านปรีก มีการตกแต่งลวดลายที่ออกจ้วงคางมได้จังหวะรับกับ
สัดส่วนของหน้าจั่ว การตกแต่งหน้าจั่วโดยเฉพาะหน้าจั่วแบบรัศมีแสงอาทิตย์พบที่เรือนในหมู่
บ้านประแว ลวดลายการแกะสลักไม้ประกอบบนลมที่เรือนในหมู่บ้านตันหยงลูโละ ส่วนผนัง
เรือนที่เป็นแบบลูกฟักประกอบด้วยลายแกะสลักที่เรือนในหมู่บ้านยะหริ่ง บนโคซันเรือนที่หมู่
บ้านตันหยงลูโละ และหมู่บ้านบางปู

คุณค่าทางสถาปัตยกรรม ของเรือนทั้งหลังในค่านความเก่าแก่ มีลักษณะเป็นเรือน
ไทยมุสลิมเด่นชัด มีรูปแบบลักษณะสัดส่วนงดงาม แยกตามรูปแบบและอาชีพของชาวมุสลิม
ดังนี้

เรือนชาวสิกรรรม	ได้แก่	เรือนที่หมู่บ้านปรีก
เรือนชาวประมง	ได้แก่	เรือนที่หมู่บ้านยะหริ่ง
เรือนค้าขาย	ได้แก่	เรือนที่อำเภอสายบุรี ยะหริ่ง
เรือนคหบดี	ได้แก่	เรือนที่หมู่บ้านตันหยงลูโละ เรือนที่หมู่บ้านประแว